

DẠY ĐỆM HÁT ĐƠN GIẢN CHO SINH VIÊN HỆ CAO ĐẲNG SƯ PHẠM MẦM NON TRƯỜNG CAO ĐẲNG SƯ PHẠM THÁI BÌNH

Nguyễn Thị Thúy - Đặng Hữu Tình
Trường Cao đẳng Sư phạm Thái Bình
Email: Thuytc82@gmail.com

Tóm tắt: Việc học tập phần “Thực hành đàn Organ” trong học phần “Tổ chức hoạt động âm nhạc” của sinh viên (SV) hệ cao đẳng Sư phạm MN trường Cao đẳng Sư phạm Thái Bình còn hạn chế. SV sau khi ra trường nhiều em chưa đáp ứng được nhu cầu thực tiễn. Vì vậy, việc cung cấp cho các em kiến thức trong việc sử dụng cây đàn Organ vào đệm hát đơn giản là quan trọng và cần thiết nhằm giúp các em có thể tự tin trong học tập cũng như trong quá trình công tác sau này.

Từ khóa: Sinh viên, cao đẳng, mầm non, âm nhạc, đàn Organ, Thái Bình.

Nhận bài: 08/07/2022; **Phản biện:** 15/07/2022; **Duyệt đăng:** 18/07/2022.

1. Mở đầu

Âm nhạc có vai trò rất quan trọng trong việc nuôi dưỡng tâm hồn, hình thành và phát triển nhân cách cao đẹp cho con người. Có tác giả đã nhận định rất chính xác về tác dụng của âm nhạc như sau: Âm nhạc chất chứa sự diệu kỳ. Nó làm sống lại những tâm hồn tan nát, làm mềm những hòn đá tảng và uốn cong những cây cổ thụ. Âm nhạc là một loại hình nghệ thuật ra đời từ rất sớm và gắn bó mật thiết với con người. Âm nhạc có tác động mạnh mẽ đến đời sống tinh thần, tình cảm của con người, hướng con người tới chân - thiện - mỹ. Với sự lôi cuốn kỳ diệu của nó, âm nhạc là một phần không thể thiếu để giáo dục con người phát triển toàn diện. Với sứ mệnh đào tạo SV hệ Cao đẳng Sư phạm (CĐSP) Mầm non (MN), những cô giáo MN trong tương lai thì việc dạy phần “Thực hành đàn Organ” trong học phần “Tổ chức hoạt động âm nhạc” là rất cần thiết giúp SV có kỹ năng nghề nghiệp trong dạy học ở trường MN và đáp ứng đòi hỏi ngày càng cao của thị trường lao động trong tương lai.

Qua thực tế giảng dạy nhiều năm ở trường CĐSP Thái Bình, tôi thấy số SV MN sau khi tốt nghiệp có khả năng sử dụng được cây đàn phím điện tử vào giảng dạy còn quá ít ỏi. Mặt khác, trong nội dung chương trình “Thực hành đàn Organ”, phần học đệm ca khúc chưa thực sự được quan tâm thích đáng, chưa được phổ cập, nhân rộng cho mọi đối tượng SV. Do đó, khi SV ra trường công tác gặp rất nhiều khó khăn, chưa đáp ứng được nhu cầu cấp thiết của thực tiễn. Vì vậy, việc đào tạo, bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo trong việc sử dụng cây đàn phím điện tử cho SV MN trường CĐSP Thái Bình là công việc vô cùng quan trọng và cần thiết. Trong bài viết này, tôi mạnh dạn đưa ra cách đệm bài hát đơn giản, áp dụng cho SV MN của Nhà trường. Ngoài ra, tôi còn đưa ra những hướng tìm hiểu và phát triển cách đệm hát.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tìm hiểu về bài hát

Tìm hiểu bài hát là công đoạn cần thiết để soạn đệm. Tìm hiểu và tích lũy đầy đủ thông tin về bài hát sẽ giúp đệm nhạc tốt hơn. Trong quá trình tìm hiểu thông tin về bài hát cần nắm được các yếu tố sau:

Một là, tìm hiểu về điệu thức

Điệu thức là cơ sở hình thành tác phẩm âm nhạc. Mỗi bài hát do nhạc sĩ Việt Nam viết thường ở một điệu thức nào đó, trưởng hoặc thứ. Cũng có nhiều ca khúc viết ở hai điệu thức (những bài chuyển giọng trưởng sang thứ hoặc ngược lại, có thể kết ở điệu thức ban đầu hoặc kết ở điệu thức mới).

Hiện nay, nhiều nhạc sĩ có tư duy khí nhạc, sáng tác theo xu hướng *đa điệu tính*, nghĩa là không sử dụng một điệu thức cố định. Trong nhiều ca khúc, nhạc sĩ lồng ghép hai điệu tính (chẳng hạn Đô trưởng và La thứ), cố tình để chủ âm ẩn, đặc biệt hay gặp trong các bài hát có chất liệu âm nhạc dân gian.

Vì vậy, SV cần xác định điệu thức, vị trí chuyển điệu để có quyết định phù hợp về hòa thanh, phối khí.

Hai là, tìm hiểu về hòa thanh

Hòa thanh là một trong những phương pháp diễn tả, một ngôn ngữ quan trọng của âm nhạc. Xây dựng hòa thanh cho phần đệm là công việc tạo dựng nền móng quan trọng đầu tiên trong soạn đệm. Hòa thanh quyết định phần lớn về độ dày, về sự hỗ trợ phần hát và màu sắc của phần đệm nên phải có sự lựa chọn và kiểm tra kĩ lưỡng.

Ba là, tìm hiểu về nhịp, nhịp độ

SV cần xác định những loại nhịp có trong bài hát, tính chất của nhịp, vị trí chuyển nhịp. Xác định về nhịp để đưa ra quyết định về lựa chọn tiết điệu cho phù hợp. Đối với những bài chuyển nhịp, tiết điệu cần phải cài đặt trước nhịp độ (sự nhanh, chậm của nhịp, đồng nghĩa tốc

độ của bài hát) là yếu tố ảnh hưởng đến tổng thể phần đệm. Trên đàn phím điện tử, nhịp độ được điều chỉnh bởi nút Tempo.

Bốn là, tìm hiểu về cấu trúc, hình thức

Về cấu trúc của bài hát cần xác định tổng thể số lần trình bày, trình bày theo sơ đồ của bài hát (dấu nhắc lại, khung thay đổi, coda...). Các thông tin về hình thức cần xác định được tiết nhạc, câu nhạc và đoạn nhạc, vai trò của từng đoạn, từng phần trong bài hát. Kết cấu, kết đoạn ở bậc mấy của gam? Xác định về hình thức để đặt các mẫu chốt hòa thanh và thời điểm chuyển âm sắc giữa các câu, đoạn nhạc. Đặc biệt cần xác định được hình tiết tấu chủ đạo, các môtip của bài hát vì sẽ sử dụng trong các thủ pháp soạn đệm.

Năm là, tìm hiểu về giai điệu

Giai điệu là yếu tố quan trọng nhất của bài hát mà người đệm đàn cần phải tìm hiểu một cách sâu sắc các yếu tố như: Tiết tấu, lối tiến hành, thủ pháp phát triển, cao độ, cường độ, sắc thái, âm vực, vị trí và sự chuẩn bị của cao trào...

Sáu là, tìm hiểu về ca từ

Ca từ trong bài hát là ngôn ngữ bằng lời, có sự gắn bó mật thiết với giai điệu về thanh điệu. Ca từ dùng để xây dựng, diễn tả hình tượng nghệ thuật. Ca từ có hai dạng: Phổ thơ (hoặc phỏng thơ/ ý thơ) và lời ca do tác giả viết. Dựa vào lời ca để tìm hiểu nội dung bài hát biểu đạt. Xác định hình tượng nghệ thuật xây dựng trong bài hát: Quê hương đất nước, nhân vật, tình yêu, thời gian, không gian, kỉ niệm...

Ngoài ra, để hiểu sâu hơn về bài hát, SV cần phải tìm hiểu thêm các thông tin khác về bài hát như: Tìm hiểu về hoàn cảnh sáng tác bài hát, những câu chuyện liên quan đến bài hát. Tuy nhiên, để có thể huy động hệ thống kiến thức cho soạn đệm vào một thời điểm, SV cần tự tích lũy những thông tin về tác giả, tác phẩm trong quá trình học tập ở tất cả các môn học, trong tự học, trong các hoạt động ngoại khóa...

2.2. Đặt hợp âm cho bài hát

Đặt hợp âm cho bài hát là việc cần làm trước khi đệm. Bởi một bài hát hay được quyết định bởi một phần không nhỏ của hòa thanh. Khi đặt cần dựa vào các nốt nhạc trong một ô nhịp để đặt hợp âm. Hòa thanh của phần đệm phụ thuộc vào giai điệu song không vì vậy mà ta đặt một cách phức tạp, rườm rà. Cố gắng đặt hợp âm sao cho vừa khoa học, vừa phù hợp với khả năng chơi đàn của mình.

Ta có thể dựa trên giai điệu trong ô nhịp nằm trong những hợp âm nào để xác định hợp âm. Bên cạnh đó, với mỗi ô nhịp ta có rất nhiều phương án thay thế hợp âm vì vậy việc nối tiếp các hợp âm phải tuân thủ quy luật hút dẫn hoặc có thể đặt hợp âm theo vòng hòa thanh.

Nhiều bài hát được viết theo vòng hòa thanh nên cần chú ý khi đặt hợp âm để tránh rườm rà mà không hiệu quả. Với mỗi người sẽ cho ra những cách đặt hòa thanh và tư duy hòa thanh khác nhau.

2.3. Cách chọn loại tiết tấu đệm cho một bài hát

Việc chọn lựa các tiết tấu trong một bài hát, bản nhạc, nhất định phải phụ thuộc vào tính chất nội dung của bản nhạc đó. Khi lựa chọn một tiết điệu cần cân nhắc kỹ càng việc lựa chọn, có thể dựa vào nhịp của bài hát đó, âm hình, tiết tấu, tiểu tấu giai điệu.

Trước tiên, giảng viên có thể giới thiệu cho SV làm quen với các tiết tấu đệm thông dụng. Để khi nghe một bài hát hoặc gặp một bản nhạc, các em có thể có những cách chọn tiết tấu tốt nhất. Sau đây là một số những tiết tấu thông dụng nhất.

Điệu Pop: Nhịp độ vừa phải. Thường được viết ở nhịp 2/4, 4/4.

Điệu March (hành khúc): Nhịp đí, có tính chất mạnh mẽ, vui tươi, hào hùng, thúc giục. Thường được viết ở nhịp 2/4, 4/4.

Điệu Valse: Nhịp nhàng, uyển chuyển. Thường được viết ở nhịp 3/4 hay 3/8.

Điệu Cha cha cha: Rộn ràng, vui tươi. Thường được viết ở nhịp 2/4, 4/4, 2/2.

Điệu Ballad: Chậm, du dương, sâu lắng, trữ tình. Thường được viết ở nhịp 2/4, 4/4, 6/8, 3/8.

Trên đây, tôi chỉ đưa ra những cách chọn tiết tấu tự động, có sẵn trong đàn, để thuận tiện cho tất cả các SV khi đệm đàn. Ngoài ra, SV có thể tìm hiểu thêm về âm hình đệm của các điệu này để có thể đệm trên đàn Piano.

2.4. Cách lựa chọn âm sắc khi đệm hát

Sau khi chọn được tiết tấu phù hợp thì phần tiếp theo đó là chọn âm sắc khi đệm hát. Trên cây đàn phím điện tử có hàng trăm âm sắc khác nhau được tổng hợp từ các phong cách âm nhạc trên thế giới.

Trên thực tế, để hiểu về tất cả tính năng của từng nhạc cụ không hề đơn giản. Mỗi nhạc cụ có một điểm mạnh khác nhau và riêng biệt. Ngày nay, cây đàn phím điện tử ngày càng tiện dụng, người ta đang đưa những âm sắc thật vào đàn phím để đạt hiệu quả âm thanh tốt nhất. Chính điều này cũng là một phần trở ngại đối với SV, vì cần phải hiểu hết tính năng của nhạc cụ mới lựa chọn được âm sắc tốt nhất.

Thông thường, với mỗi bài hát đã được các nhạc sỹ phối khí và có nhiều bài nghe cụ thể. Vì vậy, SV có thể nghe và chọn âm sắc như trong bài nghe bởi vì chúng đã được hòa âm, phối khí cụ thể.

Do vậy, trong giờ dạy giảng viên phải giúp cho SV phát huy được khả năng sử dụng nhạc cụ. Mỗi bài hát, mỗi bản nhạc có tính chất khác nhau, cần sử dụng những âm sắc khác nhau, phù hợp với nội dung của bài.

Với những bài hát có tính chất vui tươi, trong sáng, nên chọn âm sắc như: Sunbell, Sweet dream, Synth lead...

Với những bài hát có tính chất trữ tình, nên chọn những âm sắc có tính chất nhẹ nhàng, du dương như: Strings, Piano, Flute, Guitar, Saxophone...

Với những bài hát hành khúc nên chọn những âm sắc có tính chất khỏe khoắn, hào hùng như: Trumpet, Brass, Accordion...

Với những bài dân ca, có thể chọn các âm sắc tương tự: Bài hát vùng Tây Bắc sử dụng Clarinet..., bài hát Tây Nguyên sử dụng Xylophone, Marimba, Vibraphone,... dân ca Nghệ Tĩnh sử dụng Piccolo, Violon, Pick bass, Guitar...

Việc sử dụng âm sắc là quan trọng nhưng không phải vì vậy chúng ta lạm dụng sử dụng chúng. Trong một tiết tấu khi bật phần hòa âm tự động lên, tất cả đã đầy đủ các nhạc cụ của ban nhạc. Vì vậy, việc dùng âm sắc phải thật tinh tế và chủ yếu ở phần dạo, dạo giữa, kết. Ở trong bài chỉ nên sử dụng khi chuyển từ đoạn này sang đoạn khác. SV hay nhiều người chơi đàn phím điện tử hiện nay đang bị mắc phải những lỗi như quá lạm dụng việc sử dụng âm sắc trong bài, sử dụng không đúng âm sắc, những nốt nằm ngoài âm thanh thực của nhạc cụ. Như vậy, việc sử dụng âm sắc (trộn âm sắc) đối với người chơi đàn phím điện tử cần sự tinh tế để phần hợp âm, tiết tấu tự động và âm sắc, phần tay phải hòa quyện với nhau.

Ở phần tay phải, SV có thể vừa đệm vừa đàn theo phần giai điệu tay phải hoặc thêm vào một số câu dẫn sau giai điệu để bài hát trở nên sinh động hơn. Tuy nhiên, với các bài hát lứa tuổi MN hoặc đệm cho trẻ MN, để giúp trẻ hát chính xác phần giai điệu thì giáo viên thường phải đàn theo phần giai điệu hát trong lúc tập. Việc chọn âm sắc phụ thuộc vào tư duy của mỗi người, SV có thể lựa chọn nhiều tiếng khác phù hợp với bài hát.

2.5. Chuẩn bị các phần dạo nhạc

Nhạc dạo là các phần âm nhạc ngoài giai điệu chính của bài hát do người soạn đệm tạo ra nhằm bổ sung, trang sức một cách đầy đủ, trọn vẹn cho bài hát đó. Các phần nhạc dạo gồm có dạo đầu, dạo giữa và nhạc kết.

Nhạc dạo đầu: Dạo đầu (Intro: theo từ điển tiếng Anh có nghĩa là giới thiệu) là phần âm nhạc mở đầu bài hát có ý nghĩa rất quan trọng khi soạn đệm. Dạo đầu có nhiệm vụ giới thiệu, mở ra không gian âm nhạc của bài hát, tạo cảm hứng và định hướng cho người hát, gợi mở cảm xúc và sự liên tưởng cho người nghe về bài hát.

Dạo đầu bằng Intro của đàn là cách dạo đơn giản nhất. Thực hiện cách dạo này chỉ cần chọn tiết điệu, âm sắc, giọng (cao độ) phù hợp với giọng người hát, chọn

Main trống (A, B, C, D), nhấn Synstart, nhấn Intro rồi bấm hợp âm Ba chủ của bài để bắt đầu. Cách dạo này ít khi vận dụng vì phần Intro mặc định trên đàn thường không có mối liên hệ với bài hát.

Dạo đầu bằng một câu, đoạn nhạc ấn tượng của bài: Là cách chọn một tiết nhạc, câu nhạc nguyên vẹn nào đó trong tác phẩm, thường là câu kết, làm phần dạo đầu. Cách dạo này được áp dụng trong những tình huống phải đệm trực tiếp nhưng do thời gian không cho phép chuẩn bị phần dạo đầu bằng những cách dạo cần sự chuẩn bị công phu.

Nhạc dạo giữa: Dạo giữa (Interlude, theo từ điển tiếng Anh nghĩa là nhạc dạo giữa) là phần âm nhạc giữa hai lần hát có tác dụng cho người hát nghỉ ngơi hoặc thể hiện động tác diễn xuất, dành cho phần múa phụ họa và để người đệm đàn phô diễn kĩ thuật chơi đàn (gần giống Cadenza trong khí nhạc). Cách soạn phần dạo giữa giống dạo đầu, có thể tái hiện hoàn toàn câu dạo đầu hoặc mở rộng phát triển. Xét về nhiều mặt, dạo giữa có thể phóng khoáng hơn dạo đầu như mở rộng hơn về cấu trúc (những bài mang phong cách nhạc Jazz, Rock), đi xa hơn về mặt điệu thức hoặc đưa ra những chất liệu mới, tư duy âm nhạc mới nhằm tạo điểm nhấn cho phần đệm và bài hát. Tuy nhiên, dạo giữa không nên quá dài vì sẽ bị phân tán cảm xúc.

Nhạc kết: Phần kết/Nhạc kết (Ending, theo từ điển tiếng Anh nghĩa là phần cuối, phần kết thúc) là phần âm nhạc kết thúc tác phẩm. Trong soạn đệm ca khúc, phần kết có vai trò quan trọng như dạo đầu và dạo giữa. Phần nhạc kết mang ý nghĩa tổng kết những cảm xúc, những liên tưởng và nhận thức về hình tượng nghệ thuật. Một phần nhạc kết ấn tượng, cô đọng, góp phần không nhỏ vào sự thành công của toàn bộ phần biểu diễn tác phẩm. Có rất nhiều cách thực hiện phần nhạc kết như sử dụng Ending của đàn, nhắc lại một câu nhạc của bài, sử dụng nét nhạc ngắn (thường là rall, chậm dần rồi dừng hẳn), ngắt (ngắt ngay hoặc có một chút dư âm), nhắc lại dạo đầu (thủ pháp nhắc lại nguyên xi hoặc có thay đổi), tăng hoặc giảm tempo kết hợp với một nét nhạc, to dần hoặc nhỏ dần kết hợp một nét nhạc, sáng tạo một đoạn nhạc mới theo hướng mở, phối hợp một số cách trên, trừ Ending...

Ngoài phần dạo đầu, dạo giữa và nhạc kết còn có những phần âm nhạc khác như các phần nối, các bè, các môtip đệm phía dưới giai điệu... Tuy nhiên, các phần nhạc dạo có vai trò trọng yếu vì nó chiếm lĩnh vị trí về mặt "chiều ngang" trong bố cục tác phẩm, nghĩa là "sánh vai" với giai điệu chính cho nên khi soạn đệm người soạn cần tư duy, sáng tạo và cần nhắc đến từng nốt nhạc.

3. Kết luận

Với nội dung dạy đệm hát đơn giản cho SV hệ CĐSP MN trường CĐSP Thái Bình, tôi mong muốn góp sức nhỏ bé của mình vào chất lượng dạy và học môn Âm nhạc nói chung và phân môn “Thực hành đàn Organ” nói riêng. Góp phần cùng tập thể giảng viên Nhà trường nâng cao chất lượng đào tạo SV, đáp ứng nhu cầu tuyển dụng của thị trường lao động hiện nay. □

Tài liệu tham khảo

- [1]. Xuân Tứ (2002), *Phương pháp dạy và học đàn phím điện tử 1,2*, NXB Âm nhạc, Hà Nội.
- [2]. Ngô Ngọc Thắng (2006), *Lý thuyết và thực hành trên đàn Keyboard*, tập 1, 2, 3, 4, NXB Âm nhạc, Hà Nội.

Teaching playing Organ instrument in simple singing accompaniment to the students of the preschool pedagogical college system at Thai Binh College of Education

Nguyen Thi Thuy - Dang Huu Tinh
Thai Binh College of Education
Email: Thuytc82@gmail.com

Abstract: *The learning of “Organ instrument practice” in the module “Organizing music activities” of the students of the preschool education system at Thai Binh College of Education is still limited. After graduation, many students do not meet practical needs. Therefore, it is important and necessary to provide them with knowledge of how to use Organ instrument in a simple singing accompaniment to help them be confident in learning and in the working process in the future.*

Keywords: *Students, colleges, preschool, music, Organ, Thai Binh.*